

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETINING**

KATTAQO'RG'ON FILIALI

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60230100.1,12

**Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda
pedagogik texnologiyalardan foydalanish
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000- Tillar
Ta'lim yo'nalishi:	60230100–Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili

Fan/modul kodi PEDECH 1804		O'quv yili 2024-2025	Semestr 8	ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 2	
1.	Fan nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	umumiy (soat)
	Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish		60	60	120

2.

I. Fanning mazmuni

« Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish » fani umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Ona tili" va "Adabiyot"ni o'qitish sohasida yuz bergan yangiliklar va o'zgarishlarni hisobga olingan holda, mazkur fanni o'qitishning metodik jihatlarini bayon qilish, ilmiy-nazariy ma'lumotlarni amaliyotga tatbiq etish usullari yoritib berish bo'yicha muayyan ko'nikma hosil qilishni maqsad qiladi.

« Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish » fani «Yozma nutq me'yorlari», «Davlat tilida ish yuritish», «Hozirgi o'zbek adabiy tili», «Darslikdan foydalanish metodikasi», «Matn va lug'at ustida ishlash», «Adabiyot o'qitish metodikasi», «Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalar», «Tarbiya va uni o'qitish metodikasi», «Pedagogika va psixologiya» fanlari bilan aloqador.

Ushbu fanni o'qitish orqali o'zbek tilini o'qitishda innovatsion va kreativ yondashadigan, ona tili bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni egallagan, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini chuqur o'zlashtirgan, davr talablariga javob beradigan yuksak malakali pedagog kadrlar va ilmiy xodimlar tayyorlash ko'zda tutiladi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) 34

1. Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish.

Bugungi kunda jamiyatimizda yangi ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi, ta'limning jahon ta'limi tizimiga integratsiyalashuvi zamonaviy pedagogik texnologiyalarda yangicha yondashuv zarurligini taqozo etmoqda. Bu yondashuvlar o'z navbatida o'quv jarayonining tashkiliy va metodik jihatlariga muayyan ijobiy o'zgarishlar olib kirmoqdaki, ularning ko'pchiligi pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat bilan uzviy bog'liq. Har bir darsni o'ziga xos usul asosida o'tish, o'quvchining fanga bo'lgan qiziqishini oshirish, uning qalbida ilmga muhabbat uyg'otish o'qituvchining mahoratiga bog'liq.

2. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ona tili va adabiyotni o'qitishda uzviylikni ta'minlash. Har bir zamonaviy pedagog mavjud pedagogik texnologiyalarni, didaktik o'yinlarni o'z darslarida qo'llasa, albatta ijobiy natijaga erishadi. Umumiy o'rta ta'limda ona tili va adabiyot fanining o'rni beqiyosdir. Mantiqiy va erkin fikrlovchi, dunyoqarashi keng, ijodiy va badiiy tafakkurga ega shaxsni kamol toptirish ona tili va adabiyot fanining bosh maqsadidir.

3. Maktab tizimida ona tili va adabiyot fanining tutgan o'rni, uni o'qitishda

pedagogik texnologiyalarning ahamiyati. O'zbek tili – O'zbekiston Respublikasining davlat tili, «O'zbek maktablarida ona tili ta'limi Konsepsiyasi», «til-me'yor-nutq» mutanosibligi, «O'zbek tili» doimiy anjumani, ona tilini o'qitish maqsadi, ijodiy tafakkur va mustaqil fikrlashning muhim belgilari: kuzatish, izlanish, alohidaliklarni sharhlash, qiyoslash, umumiylikni aniqlash, farqlarni topish, tasnif etish, hukm chiqarish, alohidaliklarni aniqlash, qo'llash; ona tilidan DTSning tarkibiy qismlari va mezonlari, o'qish texnikasi, o'zgaralar fikrini va matn mazmunini anglash malakasi, fikrni yozma shaklda bayon etish malakasi.

4. Yangi pedagogik texnologiyalarning tasnifi va tamoyillari. Texnologiya tushunchasi XX asrda paydo bo'lgan va 1940-1950 yillarda "ta'lim texnologiyasi" tarzida qo'llanilib, mazmunan o'quv jarayonida audio-vizual texnika vositalaridan foydalanishni anglatgan. Atama dastlab AQSHda qo'llana boshladi. Keyinchalik "ta'lim texnologiyasi" o'rniga "dasturlashtirilgan ta'lim" atamasidan foydalanish keng yoyildi. So'ngra pedagogik texnologiya- loyihalashtirilgan ta'lim va aniqmaqsadga qaratilgan o'quv jarayonini ifoda eta boshladi. O'tgan asrning 80-yillarida pedagogik texnologiya kompyuterli va axborot texnologiyalari bilan sinonim tarzda ishlatila boshladi.

5. Pedagogik texnologiya va uning asosiy yo'nalishlari. Hozirgi an'anaviy ta'lim, Pedagogik jarayonni takomillashtirish, uni o'quvchi shaxsiga yo'naltirishga asoslangan pedagogik texnologiyalar, O'quvchi faoliyatini faollashtirish va jadallashtirish asosidagi pedagogik texnologiyalar.

6. Adabiyot ta'limiga xos yangi pedagogik texnologiyalar. Adabiyot ta'limidan ko'zlangan asosiy maqsad o'quvchilarni badiiyatdan zavqlanishga, nutqini va mustaqil fikrlashini rivojlantirish bilan birga o'zligini anglashga o'rgatish hamda o'zgaralar fikrini anglashga qaratiladi. Bu esa adabiyot ta'limida boy badiiy manbalarimizni yanada chuqurroq o'rgatish bilangina cheklanib qolmasdan undan hayotda foydalanish malakalarini ham kamol tortirishni talab etadi.

7. Ona tili ta'limiga xos yangi texnologiyalarning amaliyotda qo'llanilishi. Adabiyot ta'limidan ko'zlangan asosiy maqsad o'quvchilarni matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish, so'z va iboralardan, umuman olgandan o'zbek tili leksikasi, morfologiyasi, morfemikasi, sintaksisining umumiy qirralaridan foydalanish.

8. Ona tili va adabiyot darslarini ijodiy-innovatsion yondashuv asosida tashkil etish. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda texnologiyaning afzalliklari, kamchiliklari, muammoli vaziyat, bayoni, asarning yozilish tarixi, til xususiyati, obrazlar tahlili, majoiy obrazlarning inson tafakkuridagi o'rnini.

9. Hamkorlik texnologiyasi adabiyot darslari samaradorligining muhim omili. Hamkorlik pedagogikasi 4 ta asosiy yo'nalish bo'yicha amalga oshiriladi: 1. Didaktik faollashtiruvchi va rivojlantiruvchi majmua. 2. Shaxsga inson, insonga shaxs sifatida yondashuv. 3. Atrof-muhitni pedagogizatsiyalashtirish. 4. Tarbiya kontsertsiyasi.

10. Hamkorlik texnologiyasi ona tili darslari samaradorligini oshirish yo'llari, texnikasi, vosita va bosqichlari. Hamkorlik pedagogikasi 4 ta asosiy yo'nalish bo'yicha amalga oshiriladi: 1. Didaktik faollashtiruvchi va rivojlantiruvchi majmua. 2.

Shaxsga inson, insonga shaxs sifatida yondashuv.3. Atrof-muhitni pedagogizatsiyalashtirish.4. Tarbiya kontsertsiyasi.

11. Ona tili va adabiyot ta'limida muammoli o'qitishning o'quvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni. Ta'limida muammoli texnologiyalarning qo'llanishi o'quvchining erkin fikrlashi, badiiy asar mazmun mohiyatini chuqur anglab yetishi, adabiy tushunchalarni, yozuvchi va uning hayoti ijodiga bog'liq jarayonlarni to'liq o'zlashtirishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Muammoli ta'lim texnologiyasi adabiyot ta'limida amaliy jihatdan hali o'z o'zini to'liq namoyon qilgani yo'q.

12. O'yin texnologiyasining ona tili va adabiyot ta'limida o'quvchi faolligini oshirishdagi. O'yinli texnologiyalar nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, ularning amaliy malaka va ko'nikmalariga aylanishini ta'minlabgina qolmay, balki ta'lim oluvchilarda muayyan axloqiy irodaviy sifatlarni ham tarbiyalashga o'z ulushini qo'shadi. D.B.El'koninning fikriga ko'ra, "Xuddi shu oddiygina o'yin orqali o'sib kelayotgan bolaning tasavvuri ilk marotaba qaror topa boshlaydi".

13. Ona tili va adabiyot darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali ma'naviy tarbiyani shakllantirish omili va imkoniyatlari. Axborot — kommunikatsion texnologiyalari barcha sohalar qatori ta'lim tizimiga ham izchillik bilan kirib kelmoqda. Jumladan, axborotlashtirilgan multimediali ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich ta'limga joriy etish orqali o'tiladigan fanlar mazmunini o'quvchilar ongiga to'liq va mukammal ravishda singdirish, innovatsion vositalar bilan tanishtirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari boshlang'ich ta'limda multimedia vositalaridan samarali foydalanishning o'ziga xos afzalliklari ham bor.

14. Ona tili va adabiyot fanini o'qitish metodlari, ularning zamonaviy ko'rinishlari, jahon ta'limi. Metod, tushuntirish — namoyish etish, qayta xotiralash, muammoli bayon metodi, qisman izlanuvchanlik, tadqiqot (izlanuvchanlik, ijodiylik), o'qituvchi faoliyati bilan bog'liq metodlar (bilimlarni tayyor holda bayon etish; bilimlarni muammoli yo'l bilan bayon qilish metodlari). O'quvchi faoliyati bilan bog'liq metodlar (qayta xotiralash, qisman izlanuvchanlik va izlashga asoslangan metodlar), muammoli ta'lim, muammoli o'qitish.

15. Ta'lim jarayonida pedagogik - innovatsion texnologiyalardan dars jarayonida foydalanish. Pedagogik innovatsiya va pedagogik faoliyatdagi yangiliklar. O'qitish va tarbiya mazmuni, texnologiyalardagi o'zgarishlar, samaradorlikni oshirish, innovatsiya natijasida sifat ko'rsatkichi.

16. Ijodiy pedagogikaga asoslangan ta'lim xizmatlarini rivojlantirish imkoniyatlari. Ijodkorlik pedagogikasi va uning nazariy asoslari haqida umumiy ma'lumot. Turli ta'lim muassasalarida ijodkorlik pedagogikasining amaliy qo'llanilishini tahlil qilish.

17. Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi va uning kasbiy mahorati. Metodikaning vazifasi, fanga qiziqish o'yg'otish, asarlarni o'qish va tinglash, ongli va hissiy idrok qilish, faollikni oshirish.

III. Amaliy (yoki seminar yoki laboratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar. 26 soat

1. Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan

- foydalanishning ahamiyati, yutuqlari tahlili.
2. Maktab tizimida ona tili va adabiyot fanining tutgan o'rnini, uni o'qitishda pedagogik texnologiyalar.
3. Pedagogika tarixi va pedagogik texnologiyalarning tasnifi
4. Pedagogik texnologiya va unga qo'yilgan talablar.
5. Adabiyot ta'limiga xos yangi pedagogik texnologiyalar, ular bilan ishlash mexanizmi.
6. Ona tili ta'limiga xos yangi texnologiyalarning amaliyotda qo'llashi, jahon ta'lim standartlari tahlili.
7. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda texnologiyaning afzalliklari, kamchiliklari, muammoli vaziyat, bayoni, asarning yozilish tarixi
8. Hamkorlik texnologiyasi ona tili va adabiyot darslari samaradorligi
9. Ona tili va adabiyot ta'limida muammoli o'qitishning o'quvchi shaxsini shakllantirish
10. Ona tili va adabiyot darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali ma'naviy tarbiyani shakllantirish.
11. Ona tili va adabiyot fanini o'qitish metodlari, ularning zamonaviy ko'rinishlari
12. Ijodiy pedagogikaga asoslangan ta'lim xizmatlarini rivojlantirish.
13. Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi va uning kasbiy mahorati

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbek tili va adabiyot o'qitishning zamonaviy metodikasi bo'yicha adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish.
2. O'zbek tili va adabiyot darslik va o'quv qo'llanmalarini o'rganish.
3. Yangi pedagogik texnologiyalar asosida ona tili va adabiyotdan tarqatma materiallar tayyorlash.
4. O'qitish metodlari bo'yicha ko'rgazmali materiallar tayyorlash.
5. O'qitishni zamonaviy ko'rinishlari asosida loyiha atyyorlash.
6. Ta'lim bosqichlarida ona tili va adabiyot o'qitishni loyihalashtirish.
7. Ta'lim bosqichlarida morfemikani, so'z yasashini zamonaviy pedagogik texnologiya asosida o'qitishni loyihalashtirish.
8. Ta'lim bosqichlarida morfologiyani o'qitishni pedagogik texnologiya asosida loyihalashtirish.
9. Ona tilidan nazorat shakllarini tashkil etishning zamonaviy ko'rinishlari.
10. Nutq uslublari texnikasi ustida ishlash metodikasi. O'quvchilarning og'zaki va bog'lanishli nutqini o'stirish mazmuni.
11. O'quvchilar bilimini nazorat qilish va baholash usullari. Darsdan tashqari ishlarni tashkil qilish metodikasi.
12. Darslik va unga qo'yilgan talablarning bugungi holati.
13. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 8- va 9-sinf "Ona tili va adabiyot" darsliklarining tuzilishi va mazmuni, yangi pedagogic texnologiyalarni qamrab olish holati.
14. Ona tili va adabiyot darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali ma'naviy tarbiyani shakllantirish.
15. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda texnologiyaning afzalliklari, kamchiliklari, muammoli vaziyat, bayoni, asarning yozilish tarixi.

3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish” fani haqida <i>tasavvur va bilimga ega bo'lishi</i>; • Muharrir sifatida faoliyat yuritish jihati va <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; • Shu bilan birga texnik, badiiy, tahliliy jihatdan yuksak saviyali, bilimli mahoratli muharrir <i>malakasiga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko'rgazmali qurollar; • Kompyuter; • Internet yangiliklari; • muammoli ta'lim; • qiyosiy tahlil.
5.	<p>VII. Kreditni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.</p>

6.	<p style="text-align: center;">Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetensiyaga yo'naltirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi: Ona tili, adabiyot, o'zbek tili (5-9-sinflar). – Toshkent, 2016. 2. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: O'zbekiston milliy kutubxonasi, 2022. 3. Niyozmetova R. Adabiy ta'limda kompyuter va adabiyot texnologiyalaridan foydalanish. Til va adabiyot ta'limida yangi pedagogik texnologiyalar. 1 -qism. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2006. 4. Usmonova K., Xayitov A. Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda ta'lim texnologiyalaridan foydalanish. Toshkent, 2011. 5. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T., 2006 <p style="text-align: center;">2.Qo'shimcha adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Omonov H va b. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T., 2012. 2. Yo'ldoshev Q. Yangilangan pedagogik tafakkur va umumta'lim maktablarida adabiyot o'qitishning ilmiy- metodik asoslari. Diss. Toshkent, <p style="text-align: center;">3. Internet ma'lumotlari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. www.ziyo.net 2. www.literature.uz
7	<p>Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali kengashining 2021-yil <u>28</u> - <u>02</u> dagi <u>1</u> - son bayonnomasi bilan ma'qullangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun mas'ullar: D.Ganiyeva – SamDUKF, O'zbek tili va gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi</p>
9.	<p>Taqrizchilar: M.Djakbarova—SamDUKF, O'zbek tili va gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi (ichki) G'.X.Hamroyev – Pedagogika fanlari doktori (tashqi)</p>